

VOJENSKÉ ZDRAVOTNICKÉ LISTY

ROČNÍK LIII

ŘÍJEN 1984

ČÍSLO 5

355.333(092):356.33(437)

GENERÁLMAJOR ZDRAVOTNEJ SLUŽBY MUDr. JÁN PAŠKAN, PRVÝ PREDNOSTA ZDRAVOTNEJ SPRÁVY ČESKOSLOVENSKEJ ARMÁDY NA SLOVENSKU

Plk. v zálohe MUDr. Ladislav DOHNÁNY, plk. MUDr. Ján LÁNGOŠ, CSc.
Vojenská nemocnica, Bratislava
(náčelník: plk. MUDr. Š. Cyprich)

Jedným z významných predstaviteľov československého vojenského zdravotníctva je dr. Ján Paškan, generálmajor zdravotnej služby. Celý svoj život sa rozhodol dať do služieb vznešeného cieľa — starostlivosti o zdravie človeka a záchrane jeho života. Jeho charakterové vlastnosti, morálna sila a odborná erudovanosť ho doviedli k poznaniu, že humanitné ideály môže najlepšie realizovať vo vojenskom zdravotníctve, lebo vojaci sú vystavení mnohým nebezpečenstvám, vyplývajúcim z výkonu ich povolania. Kronika jeho života je bohatá na životné úspechy, ale aj osudové rany. Pri bilancii jeho vojenskej zdravotníckej činnosti prevládajú pozitíva, ktoré sa ako červená niť tiahnu jeho celoživotným dielom aktívneho vojenského lekára a významného zdravotníckeho funkcionára.

Ján Paškan sa narodil 27. januára 1907 v Ochtínej v okrese Rožňava. Jeho otec, robotník, tragicky zahynul vo fabrike ako 24-ročný, a preto celú starostlivosť o rodinu prevzala jeho sotva 20-ročná matka. V roku 1925 maturoval na gymnáziu v Rožňave a vďaka finančnej podpore strýka mohol pokračovať v štúdiu na Lekárskej fakulte Karlovej univerzity v Prahe, kde v roku 1932 promoval. Po dosiahnutí doktorského titulu nastúpil prezenčnú službu na internom oddelení Divíznej nemocnice 9 v Bratislave. V tom čase sa rozhodol vstúpiť do vojenskej zdravotnej služby. V rokoch 1933—1934 absolvoval školu pre dôstojníkov zdravotníctva z povolania v Prahe. V rokoch 1934—1939 zastával funkciu šéflekára vojenského útvaru v Štúrove, Šahách a Užhorode, kde pracoval na chirurgickom oddelení. Po násilnom rozdelení Československej republiky a odtrhnutí južných častí Slovenska v roku 1938 sa stal prednostom zdravotníckej služby divízie v Prešove.

Už v roku 1940 sa začali v armáde aktivizovať skupiny dôstojníkov, ktorí mali negatívny vzťah ku klérofašistickej vláde. Začal sa formovať ich vzťah k protifašistickým organizáciám, najmä ku komunistickej strane. Dr. Paškana, ktorý si svojim protifašistickým postojom získal dôveru týchto kruhov, v roku 1942 preložili z Prešova do Bratislavy na ministerstvo národnej obrany, kde zastával do roku 1943 funkciu vedúceho zdravotnej služby. Tu sa zapojil do príprav zdravotníckeho zabezpečenia Slovenského národného povstania. Poverili ho konkrétnou úlohou, ktorá bola prísne tajná. Samozrejme v tých časoch bola aj veľmi nebezpečná. Vypracoval koncept zdravotníckeho zabezpečenia boja v horách s odôvodnením, že front sa približuje k horským masívom Slovenska, a preto je potrebné riadne sa pripraviť na sťaženú prácu v takýchto podmienkach. Organizačné zásady, ktoré boli uvedené v koncepte, museli byť dobre a šikovne kamuflované a museli vzbudzovať dojem, že ide o opatrenia, ktoré sú v súlade so štátnou politikou.

Aby zabezpečil lekárske kádre pre Slovenské národné povstanie, úmyselne dal premiestniť školu dôstojníkov zdravotníctva v zálohe z Bratislavy do Ružomberka. V tom čase sa v nej pripravovalo 64 mladých vojenských lekárov pre poľnú zdravotnú službu. Mimoriadne dôležitá bola úloha roz-

miestnenia zdravotníckeho materiálu na budúcom povstaleckom území. Tento materiál bol väčšinou vo vojenskom zdravotníckom sklade v Liptovskom Mikuláši, odkiaľ sa už v prípravnom období dopĺňali zásoby zdravotníckeho materiálu.

Po skončení zdravotníckej prípravy SNP odišiel r. 1944 z Bratislavy do Ružomberka, kde sa stal veliteľom vojenskej nemocnice.

Dňa 30. augusta 1944 ho povolali k povstaleckej armáde Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici, kde ho okamžite ustanovili do funkcie prednostu Zdravotnej správy 1. čs. armády na Slovensku. Tak sa dostal na čelo zdravotníckej služby povstaleckej armády.

Z ružomerskej školy dôstojníkov zdravotníctva v zálohe pridelených lekárov do frontových útvarov povstaleckej armády s pôsobnosťou praporečných, resp. plukových lekárov. Pod jeho vedením sa vytvorilo 6 poľných nemocníc. Tieto nemocnice mali integrovanú funkciu divízneho ústredného obväziska. Do hospitalizačnej starostlivosti zapojil okrem vojenských poľných nemocníc aj civilné nemocnice, ktoré boli na povstaleckom území. Tak všetky civilné nemocnice poskytovali hospitalizačnú službu vojakom povstaleckej armády. Na Sliači zriadil armádnu nemocnicu, ktorá mala 1000 postelí. Aktívne budoval odsun nemocných a ranených vojakov pomocou zdravotníckeho vlaku, ale k jeho najväčšiemu úspechu patrí letecký odsun pacientov zo Sliača sovietskymi vojenskými lietadlami do vojenských nemocníc, ktoré boli v hlbokom zázemí ZSSR. Týmto leteckým mostom bolo odsunutých 800 vojakov.

Osobitne sa zaslúžil o zriadenie hygienickej služby v povstaleckej armáde. V Banskej Bystrici vybudoval bakteriologickú diagnostickú stanicu pre prenosné choroby a zriadil výrobu ochranných sér pre bojujúcu armádu. Výsledkom týchto opatrení bolo, že na povstaleckom území sa nevyskytli takmer nijaké epidémie.

Po potlačení povstania sa skrýval pod cudzím menom. Po príchode do oslobodených Košíc sa prihlásil do vojenských služieb. Dňa 17. 3. 1945 ho menovali veliteľom čs. odsunovej nemocnice vo Vyšných Hágoch v rámci 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. Po skončení vojny sa stal prednostom zdravotníckej služby veliteľstva 4. oblasti v Bratislave. Dňa 1. 10. 1946 ho povýšili za generála zdravotníckej služby. V rokoch 1948—1949 stal sa zástupcom prednostu zdravotníckej služby MNO v Prahe. Z tejto funkcie ho však zakrátko odvolali a menovali ho veliteľom školy dôstojníkov zdravotníctva v zálohe v Ružomberku, ktorú však čoskoro preložili do Hradca Králové. V rokoch 1951—1955 zastával funkciu náčelníka zdravotného oddelenia veliteľstva 2. vojenského okruhu v Trenčíne. Napokon v roku 1955 ho menovali náčelníkom Vojenskej nemocnice 13 v Bratislave. Túto funkciu vykonával do roku 1968.

Dr. Ján Paškan svojim zodpovedným prístupom prispel k ďalšiemu rozvoju a zveľadeniu nemocnice. Hoci priestorovo bol odkázaný na existujúce nemocničné lokality, vhodnými zásahmi sa mu podarilo v roku 1955 zriadiť nervové oddelenie v suterénnych miestnostiach hlavnej budovy, ktorého náčelníkom sa stal pplk. MUDr. Augustín Lipčík. V roku 1954 rozšíril nemocnicu o kožné a venerické oddelenie s počtom 15 až 20 postelí. Toto oddelenie sa v roku 1964 rozšírilo na 30 postelí a jeho náčelníkom sa stal dr. Ilja Cigna. V roku 1958 pričlenili bakteriologické oddelenie k hygienicko-epidemiologickej službe 2. vojenského okruhu, preto bolo potrebné pre nemocnicu vybudovať klinické laboratóriá. Vedúcim laboratórií sa stal náčelník interného oddelenia.

Do jeho budovateľskej akcie spadá aj dobudovanie rehabilitačného oddelenia v rokoch 1965 až 1969, ktoré bolo umiestnené v suteréne chirurgického oddelenia. Rehabilitačné oddelenie malo tri miestnosti a bolo vybavené hydroterapiou a ďalšími potrebami pre rehabilitačnú terapiu.

Okrem liečebných oddelení vybudoval aj rozsiahle sklady pre proviantný, výstrojný a zdravotnícky materiál, najmä však dopravnú službu pre nemocnicu, garáže s technickou opravovňou sanitných áut. Medzi svojimi spolupracovníkmi vytvoril pracovné kolektívy, ktoré úspešne prezentovali vojenskú nemocnicu ako členovia brigád socialistickej práce i ako členovia zlepšovateľského hnutia. Pre svoje koncilantné jednanie si získal obľubu a vážnosť aj civilných zložiek nemocnice, ktoré ho podporovali vo veliteľskej funkcii najmä po stránke odborárskej stránke.

Po odchode z vojenskej nemocnice 1. februára 1968 zostal aj ďalej vo vojenskom zdravotníctve. Menovali ho vedúcim katedry vojenského zdravotníctva Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov v Bratislave. Na tejto katedre jeho vojensko-organizačnú činnosť vystriedala pedagogická činnosť, ktorú zodpovedne vykonával na základe svojich dlhoročných skúseností do 1. februára 1982, keď sa rozhodol ukončiť pracovný pomer a odišiel na zaslúžený odpočinok.

Generál dr. Paškan nebol len významnou osobnosťou vojenského zdravotníctva Československej ľudovej armády, ale aj civilného zdravotníctva. Z tejto činnosti je potrebné vyzdvihnúť jeho neúnavnú prácu v Červenom kríži, kde je členom Slovenského ústredného výboru. V roku 1957 ho zvolili za poslanca do Mestského národného výboru v Bratislave, kde zastupoval záujmy obyvateľov mesta. Ako lekár stal sa členom zdravotnej komisie hlavného mesta Bratislavy a vyše 10 rokov ako predseda tejto komisie svojimi radami účinne prispieval k riešeniu mnohých zdravotných problémov mesta. V súčasnosti je aktívnym budovateľom histórie vojenského zdravotníctva, zbiera najmä materiály pre literárnu a múzejnú dokumentáciu SNP. Mimoriadne aktívne vystupuje ako člen predsedníctva Ústredného výboru Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, je horlivým prívržencom mierového spolunažívania národov.

Na dokreslenie činnosti dr. Jána Paškana je potrebné uviesť jeho publicistickú a prednáškovú činnosť. Jeho práce v časopise Československé zdravotníctvo, Bojovník a najmä v publikáciach Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov v Bratislave sú dôkazom, že aj perom obohacoval našu vojensko-zdravotnícku literatúru. V Pamätnici Vojenskej nemocnice SNP v Ružomberku v roku 1964 v článku „Signál dali partizáni“ opísal začiatky Slovenského národného povstania. V dvoch samostatných publikáciach „Úlohy zdravotníctva v obrane štátu“ a „Liečebno-odsunový plán zdravotníckeho zabezpečenia útočnej operácie armády“ sú samostatné štúdie, ktoré sa zaoberajú špecifikou vojenského zdravotníctva. V úctyhodnom počte 132 prednášok prebral problémy vojenskej zdravotnej služby, ako anesteziológiu, chirurgické ošetrovanie ranených, druhy hromadného ničenia, odsun ranených a mnohé ďalšie otázky vojensko-politického charakteru. Okrem toho je aj spoluautorom práce Sociálne lekárstvo a organizácia zdravotníctva, ktorá vyšla v roku 1978.

Prácu dr. Jána Paškana, genmjr. zdravotnej služby, ocenili mnohé domáce i zahraničné spoločenské inštitúcie. Je držiteľom 56 vyznamenaní, z ktorých treba spomenúť najmä Čs. vojnový kríž 1939 (1945), Nositeľ radu SNP II. triedy (1946), Za obranu vlasti (1955), Za zásluhy II. stupňa (1945), Cenu mesta Bratislavy (1965), titul zaslúžilý lekár (1967), sovietskú medailu Za pobeđu nad Germanijej (1948), Rad červenej hviezdy (1969) a Rad práce (1977).

Dr. Ján Paškan vždy konal čestne v prospech jednotlivca i celej spoločnosti. Generálska hodnosť v ČSLA je iba jedným znakom jeho portréту.